

KISTAKTIKÁZÁS

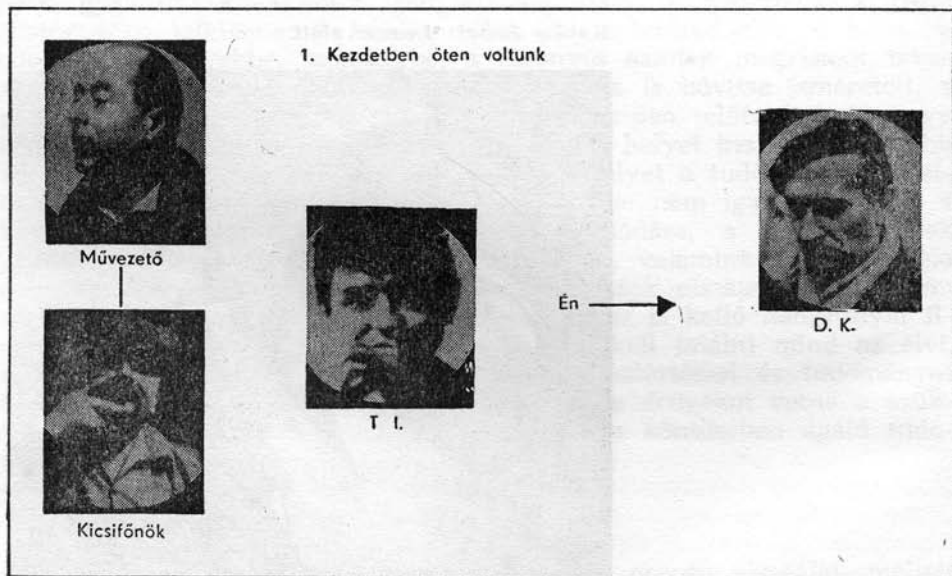
A gyár előtt számtalanszor elmentem. Tudtam, hogy Republicának hívják. Könnyűipar, kisüzem, ez az ország egyetlen gyára, ahol szigetelőszalagtól műanyag-óraszíjig és selyempántlikáig az üzletekben kapható minden szalagfajta készül.

Érettségi diplomával a zsebemben és kétéves technikai szakiskola elvégzése után ide szerettem volna jönni villanyszerelőnek. Nem mintha ismertem volna valakit is a gyárból, de valahogy már gyermekkoromban kinéztem magamnak, olyan jó volt a fekvése a tömösi torkolatban. A portás első alkalommal már a kapuból visszafordított: „Nincs szükségünk villanyszerelőre.“

1967 januárjában több munkatapasztalattal a hátam mögött — egyenesen az igazgató fogadott: „Jó, hogy jött. Vártam már.“

Virtus vagy érdek

A karbantartó részleg villanyszerelő műhelyében a művezetővel együtt öten voltunk.

Vita mégis annyi volt köztünk, mintha százan lettünk volna. Mindenki külön műszakban csinálta a magáét. Ezt már megszoktam, máshol is így ment. Kivéve a lakatosokat. Őket nemcsak az hozta össze, hogy mind egy műszakban dolgoztak, hanem munkájuk természete is. Ahhoz, hogy

rendbetegyenek egy gépet, nem tudtak meglenni egymás nélkül. Pontosan fordítva, mint nálunk.

Igaz, nálunk ahány ember, annyi érdek. És annyi virtus. D. K. panaszkodik: „Tíz éve a hetes kategóriát taposom, és akkor jön ez a Kicsifőnök a szövőség mellől, és máris egyformák vagyunk.“

D. K. sértődött, mogorva lélek. Szereti a heccet, de ha őt heccelik, keményen visszarúg. Képességei szerint csoportvezető is lehetne. De a művezető szemében csak akkor „jó“, ha meg kell védeni a műhely becsületét.

F. G., a Kicsifőnök veri a mellét, apja utcaseprő volt, ebédre mégis franciául ették a krumplit, és alváshoz olaszul vetették az ágyat. Elnevezem Ripacsnak, nem a modoráért, hanem mert olyan ragyásképű. A törzsgárdához tartozik, érti a módját, hogyan lehet bemászni az emberek bőre alá. Ő is derestyei, akárcsak a művezető. Együtt járnak pálinkázni.

A Kicsifőnök mindig az első műszakban dolgozik. Mi D. K.-val és T. I.-vel három műszakban váltjuk egymást. T. I. és jómagam nem vagyunk derestyei. T. I. munkatelepről jött a gyárba, mindig gyerekes trükkökön jár az esze, ő vezet be a műhely titkaiba. Gúnyt űz a Kicsifőnökből, de csak a háta mögött. Jól kijön mindenkivel, nekem az tetszik benne, hogy fölösleges munkát nem kell utána végezni.

Lefestett doboz

Kézmosáskor, amikor váltjuk egymást, T. I. megszólít: „Hallottad-e az új hírt? A Kicsifőnök és D. K. kategóriavizsgára készülnek.“ Vonom a vállam: „Na és?“

Tudom, D. K. már évek óta kéri a maximális kategóriát. Többször fenyegetőzött azzal, hogy elmegy a gyárból, ha nem adják meg. Lett is volna hova, máshol kategóriát is ígértek neki. Erre azt mondja a művezető: „Majd meglátjuk... Én is ott leszek az elszámolásánál!“ D. K. gondolkodik és marad. Nem lesz bolond épp most elmenni a döntő „csata“ előtt.

A művezető markáns, barna arcú, negyvenes férfi, maga is a villanszerelő műhelyből nőtt ki. Mikor a műhelybe kerültem, még együtt állítottuk be a villanymotorok elektromos fékjét. Tízóráját mindig egy rongyos „szakos“-ban hozta. Egy nap nyakkendősen és kölcsönként aktatáskával a kezében jelenik meg. Innen tudjuk, hogy mostantól kezdve művezető. Második nap elhagyja az aktatáskát. Harmadikon a nyakkendőt. Előkerül a régi „szakos“, de a kombináltfogó többé soha. Ha feldühödik, ettől fogva új szavajárása: „Na várjatok csak, majd elintézek én benneteket!“ Hatáskörébe tartozunk mi, villanszerelők és a kazánház. A kategóriavizsga gyakorlati részét is ő szabja meg.

D. K. mosolyog a bajusza alatt. „Tudod, mit kaptam próbamunkának?“ „Mit?“ — „Egy sírítógép távvezérlését. Szegény Kicsifőnök is ezt kapta. Esküszöm, még egy egyszerű automatának a távvezérlését sem tudja megcsinálni!“

Másnap hallom, miben sántikál a művezető. Kerülgeti D. K.-t, aztán kirukkol: „Ne félj, a vizsga elméleti része el van intézve. De a gyakorlati részét oldd meg te. Segítsél F. G.-nek.“

„En, neki? Annak a »ripacsnak«? Csinálja mindenki, ahogy tudja.“ — „Szóval nem akarod megcsinálni? Úgy is jó. Lesz itt más is, akinek jól jön a vastagabb boríték.“

D. K.-ban felébred a virtus. Hátat fordít a művezetőnek, reggelre kész a doboz. Odalöki a Kicsifőnöknek, és hazamegy. A Kicsifőnök veszi az ecsetet, és vastagon jó zöldre bekeni az egészet. Jön a művezető, dörzsöli a kezét: „Te csináltad? Milyen szép zöld...“ — és félszemmel benünket figyel.

Mikor az ember számol

Kicsifőnök és D. K. a legmagasabb kategóriával a zsebükben sem békülnek. Kicsifőnök főnök marad, s D. K. most ezért dohog. A kategória-emelés az egész csoportban felpizskálja a kedélyeket. Mindenkinek eszébe jut, hogy jó volna egy kategória pluszban. Főleg T. I. prűszköl, neki is meglett volna hozzá a szolgálati ideje.

A felbuzdulás magától alábbhagy, de a vitát tovább élteti a túlórázás. A kedélyek minden fizetéskor fölkorbácsolódnak. D. K. ilyenkor szokta fölhánytorgatni, hogy a Kicsifőnöknek mitől nagyobb a keresete. A Kicsifőnök „kövér“ borítékkal a zsebében hallgat. Tudja ő, mitől. Hisz egy-két vasárnapal mindig többje van, mint D. K.-nak vagy akár T. I.-nek. A túlórák programozása tőle függ.

Az ember hamar megtanulja, milyen erő rejlik a „rádolgozott“ órákban. Műhelyünk egy évben 120 órát húzhat rá a normál munkaidőre. A vasárnapi plusz kétszer annyit számít, mint a hétköznapi. Ezért senki sem tolong hétköznapi túlórázni. Akinek maximális kategóriája van a csoportban, az vasárnap túlórával normál órabérének a kétszeresét kapja, a vasárnapok elosztása tehát létfontosságú kérdés a műhely életében. Ez az a döntő láncszem, mely a virtust és az érdeket összekapcsolja az emberben. Akinek ez a láncszem a kezében van, az élhet és vissza is élhet vele. Akivel az illető „keresztben áll“, annak semmit sem juttat. Inkább az egészet megtartja magának.

Szakemberek vagy dilettánsok?

Hamar megtanulom azt is, hogy a műhelyben az ellentétek két pólusa: a Kicsifőnök és D. K. Hogy melyik mit képvisel, az a műhely mindennapjaiban vált egyre nyilvánvalóbbá.

A gyár kapott egy elektromos kemencét. A kemencébe be kell szerelni a műszereket, köztük egy pirométert, amely külön csomagban érkezett. A művezető hivatja a Kicsifőnököt: „A kemencét holnapra üzembe kell helyezni.“ A Kicsifőnök a tervrajzok alapján maga fog hozzá a munkához, a pirométer bekötésénél azonban fennakad. Erre hivatja D. K.-t és azt mondja neki: „A kemencét holnapra üzembe kell helyezni!“ „Azt hittem, megcsináltad...“ — mondja D. K.

„Igen, bekötöttem a hálózatba, neked csak a pirométer maradt, nincs időm rá, hívatnak a szakszervezethez.“ — „En a te munkádba nem avatkozom. Te vagy a főnök, ezt a dolgot te kaptad.“

A Kicsifőnök nekivetkőzik, silabizálja a tervrajzot, izzad.

Jön a lakatosok főnöke, megáll a háta mögött. Teszem én is, hogy épp arra járok. Azt mondja a lakatosok főnöke: „Estig beindul ez a szerkezet?” A Kicsifőnök idegesen lecsapja a tervrajzot, találomra rákapcsolja az áramot a pirométerre. A váltóáramot. Az egyenáramú higanykapcsoló felrobban.

Jelentés megy a vezetőségnek: a pirométer gyártási okokból meghibásodott. Vissza kell küldeni javíttatni. A javítás három hónapot vesz igénybe. A Kicsifőnök ráül a tervrajzokra, szakkönyveket szerez, szekrényében ássa el őket. Másodszor már nem kockáztathat. De a kocka el van vetve. A pirométer megérkezik.

D. K. ajánlatot tesz: „Ha kapok egy szabadnapot, bekötöm.” A Kicsifőnök rázza a fejét: „Tudok én is annyit, mint te.” Lassú és biztos mozdulattal helyezi áram alá a pirométert. Pontosan úgy, mint a múltkor.

A kemence felszerelése újabb három hónapot késik. A művezető tartja a hátát a Kicsifőnökért, de négy szemközt csúnyán letolja. Ő veszi kézbe az ügyet, s mikor a pirométer visszajön, a második javításból, egyenesen D. K.-hoz fordul: „Karcsikám, ha van időd rá, légy szíves kösd be te!” D. K. rándít egyet a vállán: „Nincs időm rá.” — „Szóval nincs időd...!” — „Megcsinálja ezt Jani is” — veti oda D. K.

Megcsinálom.

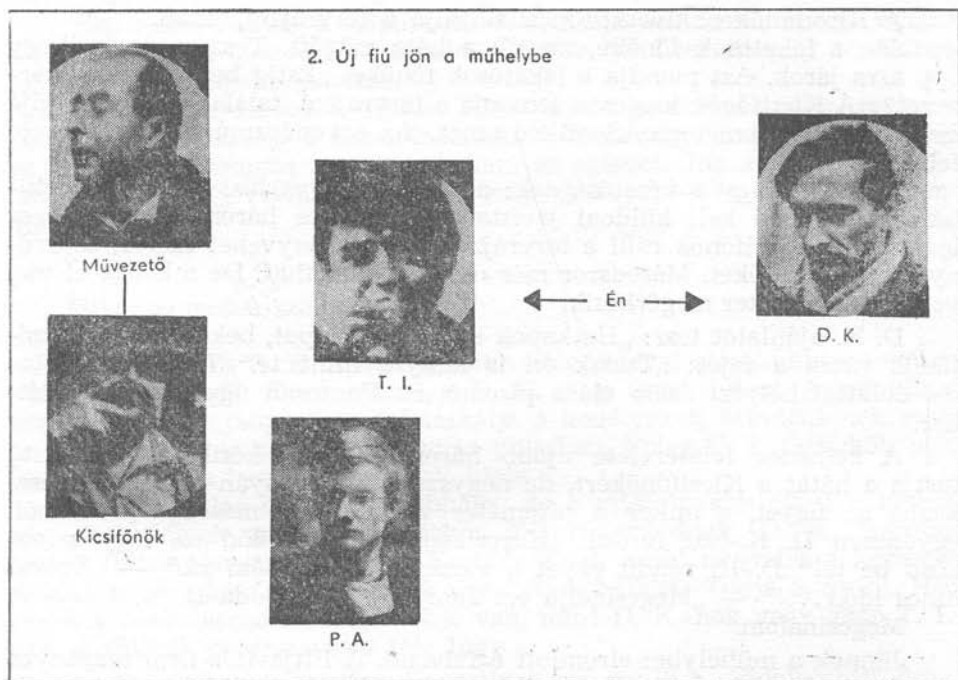
Jönnek a műhelybe: elromlott a felvonó. A liftjavítás nem magányos szórakozás, legalább két ember kell hozzá. D. K. már szedi is a szerszámait. A Kicsifőnök megkérdezi: „A lifthez mész?” — „Nem.” — „Hát?” — „Első emelet, 301-es szövógép.” A Kicsifőnök, mint legtöbbször, most is egyedül marad a lifttel. Néha eltrafálja, működik is — egy negyedórát: ezzel aztán végleg beadja a kulcsot. Üzenek D. K.-ért: a Kicsifőnök beragadt a liftbe. Megyek én is vele, fel egyenesen a liftházba. D. K. lekiált a lyukon: „No öregem, most mit csináljunk!” — „Húzz fel, tudjak kiszállni!” D. K. csavarhúzóval rövidre zárja az automatát, a lift görcsösen lódul egyet az emeletig. A Kicsifőnök felmászik a liftházba; látja, D. K. már kibontotta a fojtótekeresztet, szereli éppen vissza. Kicsifőnök veszi a rongyot, letörli a port a motorról. És megnézi, van-e elég zsír a tengelyen.

Reméli, ennyivel megúsza. A felvonó meg van mentve. Nem kell, mint rendszerint, más vállalattól hívni szakembert — haveri alapon.

Taktikázók és „karrieristák“

Új ember jön a műhelybe. Most már ketten vagyunk fiatalok.

P. A. is brassói, mint én. Rajta tartom a szemem, mit fog itt kezdeni. Állja a sarat, apja csavarhúzóval a kezében öregedett meg. Mindjárt össze is rúgja a patkót Kicsifőnökkel valami semmiségen. A vihar elszámoláskor tör ki. P. A.-nak hiányzik a borítékból vagy két napi kerelete. — „Hát ez mi?” — dugja a borítékot a Kicsifőnök orra alá. — „Én mondjam neked? Tanuld meg, velem nem lehet játszani.” — „Na mi az, apuskám? Maga akar belőlem embert csinálni?” — „Vagy megszöksz, vagy megszöksz. Befejeztem.”

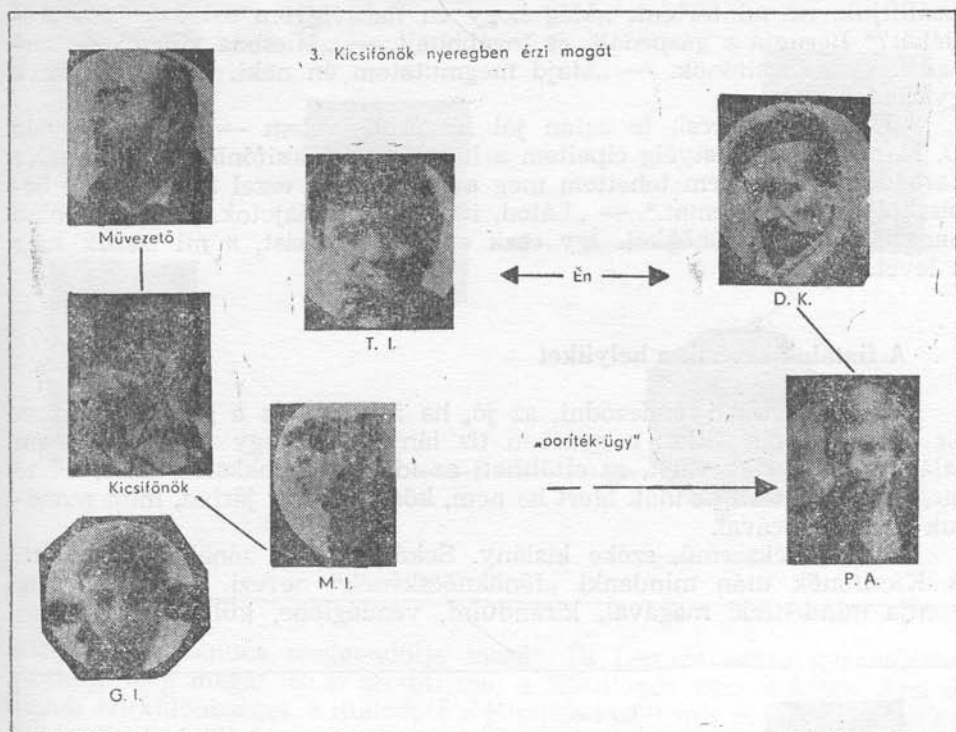

P. A.-val megyünk haza. „Gyere, fizetek egy sört.” — „Hadd el. Velem is így kezdte.” — „Látod, mit csinált ez a fark. Azért a hitvány pumpáért, mert nem cseréltem le azonnal a villanymotort.” — „Ez van, öregem. Ha nem lenne nálunk ez a széthúzás, ha mi is úgy lennénk, mint a lakatosok, másképpen mennének a dolgok.”

Azért ettől kezdve érezni lehet, hogy változtak az erőviszonyok. P.A. D.K.-hoz közeledik. D.K. őt sem babusgatja, neki is meg kell fizetnie a tandíjat. Hanem P. A.-ban emberére akad. Hamar kiderül, hogy P. A. legalább annyira meg tudja táncoltatni a Kicsifőnököt, mint ő.

A Kicsifőnök ezután csak T. I.-re számíthat. Neki panaszkodik, őt ajnározza. T. I.-nek meg nem éri meg, hogy ujját húzzon a Kicsifőnökkel. Nincs is erre szüksége, neki hivatalból kijár a jussa. Szerencséjét a feleségével szerezte. Nem valami rendkívüli szépség, de bátyját nemrég választották alapszervezeti titkárnak.

A Kicsifőnök érzi, hogy elvágta a fát maga alatt. Mindennap azal kezd, hogy kevés a villanszerelő a gyárban. Hónapok óta hirdetnek két újabb „posztot”. Kapóra jön, hogy 1968 elején bővíteni kezdik az üzemet. A vállalatot ellepik a munkatelep villanszerelői. A Kicsifőnök nemsokára új emberrel állít be a műhelybe. Nem mutatja be senkinek, csak egy hét múlva tudjuk meg, hogy ez az ő szerzeménye. D. K. addigra már el is nevezi Medvebocsnak. Kicsifőnök megy elől, M. I. nagy léptekkel cammog utána: „Gyere, tatus.” Aztán, ami selejtet maguk után hagynak, abból bőven jut nekünk is. M. I. 23 éves falusi fiú, valahonnan a Bărăganról. Nem találja velünk a hangot; látszik rajta, szeretne beilleszkedni, de az egész műhelyt a Kicsifőnök szemüvegén keresztül látja. Hálás a Kicsifőnöknek, hogy megszabadította a munkatelep viszontag-

ságaitól, s pluszban egy kategóriát is remél. Itt karriert csinálhat, gondolja.

Nemsokára a másik posztot is betöltik. G. I.-t nem hívta senki, nem ígértek neki semmit. Csak jön, szinte észre sem vevődik. Így vándorolt egyik helyről a másikra, talán nem is akart sehol megmelegedni Sovány, vézna gyerek, alig 25 éves. Hamar a Kicsifőnök hatása alá kerül.

Kezdem felrajzolni magamban a két csoportot. A Kicsifőnök maga köré gyűjtötte az újonnan érkezőket. T. I. mellett most már M. I. és G. I. is az ő emberei. Kicsifőnök a fej, de azért T. I. az ász, a többi csak töltelék.

D.K. P.A.-val kisebbségben maradt. Őket elnevezem „taktikázóknak“.

A Kicsifőnök nyeregben érzi magát, egyre jobban érezheti fölényét D. K.-val. Ettől D. K. végleg bepörög. Kölcsönös gyűlöletük túlnövi a műhely kereteit.

Munka után a „termelés“ futballmeccset játszik a karbantartókkal. A Kicsifőnök a karbantartók csapatkapitánya. Láda sört rendel, fut, lohol, intézkedik. D. K. veszi a táskát, hazamegy. Utálja a futballt és a sört.

A meccsen a Kicsifőnöknek kificamodik a lába. Tovább nem tud játszani. Bánatában sörivásra adja a fejét, s estére a lába is eldagad. Hazafelé szállítani kell. Tanakodunk, mit csináljunk. A KISZ-titkár vállalja, hogy elviszi egy darabig. Szembejön D. K. egy csónakos MZ-vel.

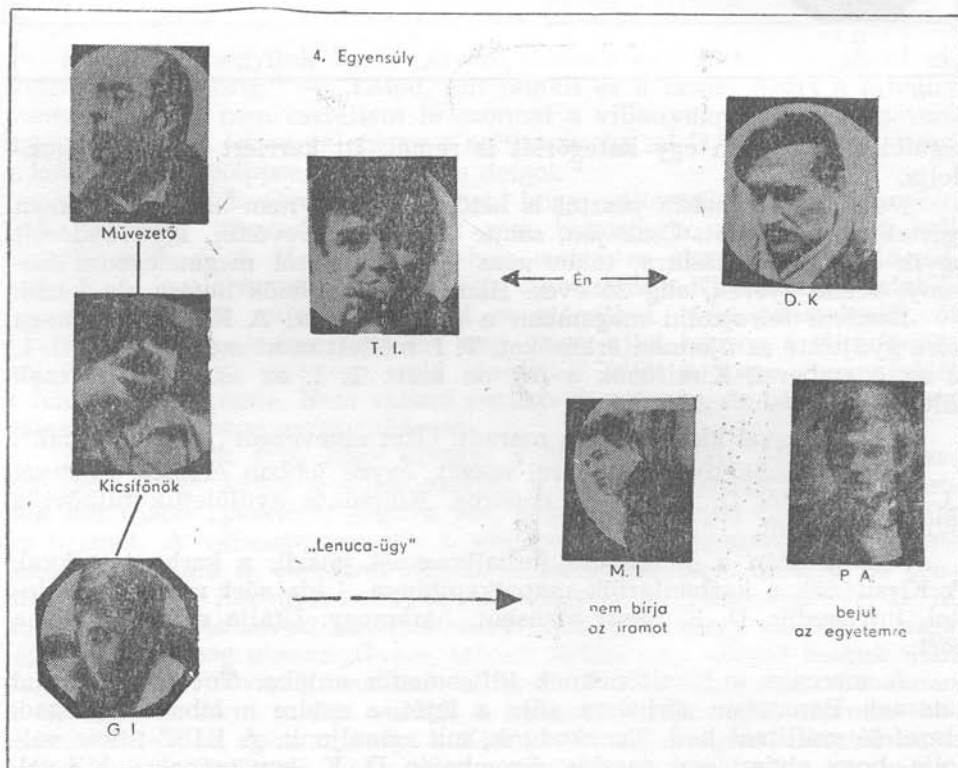
Leállítjuk, né mi történt. „Még hogy én hazavigyem ezt az utcaseprőfiókat?“ Berúgja a gázpedált, és továbbhajt. — „Micsoda világ!“ — borzad meg a Kicsifőnök. — „Majd megmutatom én neki, ki vagyok én a gyárban.“

„Hallod-e, Karcsi, te aztán jól kiszúrtál velem — dörzsölök oda D. K.-nak. — Derestyéig cipeltem a hátamon a Kicsifőnököt...“ — „Ne haragudj, én azt nem tehettem meg az este, hogy ezzel az emberrel bepiszkoljam a motromat.“ — „Látod, itt van a ti bajotok. Lehettél volna nagystflú a Kicsifőnökkel. Így csak eszitek egymást, s mi isszuk meg a levét.“

A fiatalok keresik a helyüket

Aki itt el akar rendeződni, az jó, ha feleséget is a gyárból választ. Ez a könnyűipar titka: a gyárban tíz lány is jut egy fiúra. Aki nem talál itt feleségnek valót, az eltöltheti az időt a lányokkal. Persze, nézz meg jól, kivel tölti az időt. Mert ha nem, könnyen úgy járhat, mint mondjuk M. I. Lenucával.

Lenuca kékszemű, szőke kislány. Sokáig a 7-es zónában dolgozott. A Kicsifőnök után mindenki „főnökácskének“ nevezi. A Kicsifőnök hordja mindenfelé magával, kirándulni, vendéglőbe, külföldre. Egészen

5. Megfogyatkozunk

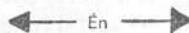
Művezető

Kicsifőnök

T. I.

D. K.

G. I.

gondoi egyet, és elmegy

addig, amíg Lenuca meggondolja magát. És Lenuca egyre gyakrabban gondolja meg magát. Nem szereti sem a Kicsifőnök ragyás képét, sem a túlzott korkülönbséget. Kitudódott a Kicsifőnökről: nő volt, és gyermek-tartást fizet. Attól fogva Lenuca másokkal kezd járni. A Kicsifőnök nyomoz utána, keresi az Aróban, a Koronában, végül a kapuja előtt várja. Nekiront, felpofozza, s akkor látja, M. I. áll Lenuca mögött a sötétben.

A Lenuca-ügy a műhelyben D. K. csoportját erősíti. Ettől fogva M. I. is oda számítja magát.

Csak az a baj, hogy nem illik D. K. és P. A. közé. Nem bírja az iramot; amennyi tőle telik, az nem elég a taktikázáshoz. Rájön, hogy itt neki lejárt, s visszamegy, ahonnan jött — a munkatelepre.

6 Újra óten

Művezető

Kicsifőnök

T. I.

D. K.

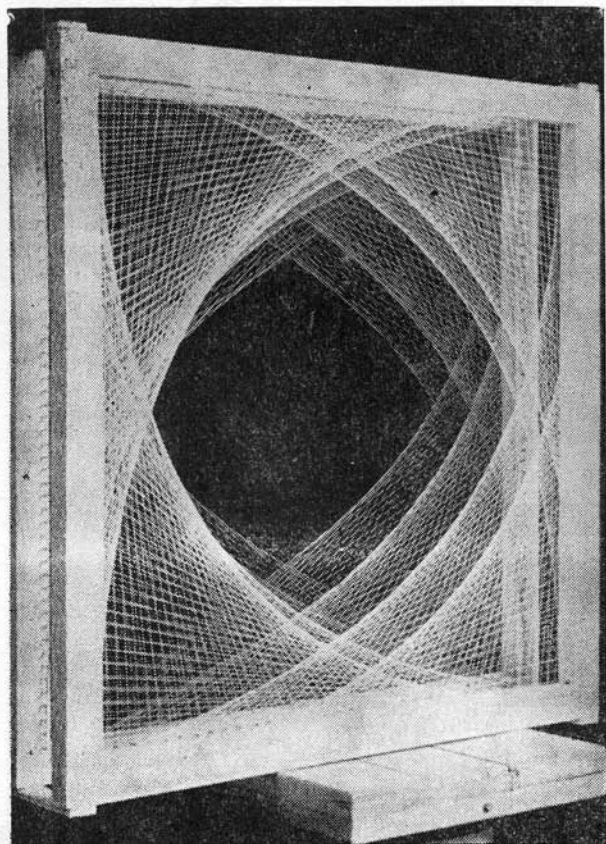
Vele egyidőben P. A. is lelép. Bejutott az egyetemre. D. K. megint egyedül marad. A Kicsifőnök most aztán meg van bokrosodva. Egy idő óta állandóan G. I.-n lovagol. A fiú amolyan türelmes fajta, D. K. nem állja meg, hogy ne vegye védelmébe. G. I. egész télen abban ringatja magát: majd nyáron továbbáll, most úgyszincs hová. Nyáron meg azt mondja: majd elmegyek télen, miért lőjem el éppen most a szabadságomat? Így biztatja magát hónapszámra, aztán 1969 tavaszán éppolyan semmitmondóan, ahogy érkezett, tovatűnik.

Újra öten vagyunk — a művezetőt is beleszámítva.

Vitakedvünk azért a régi. A műhely élete továbbra is éppolyan szégyelenesen alakul, mint a Lenucáé. Csak én jártam ki közben a lavírozás iskoláját.

Szombat dél. A Kicsifőnök szól T. I.-nek: „Gyere be holnap túlórázni.“ Felmegyek az irodába. A művezető épp a névsort írja. Leteszi a ceruzát, fölnéz: „Mi az?“ — „Írjon csak oda engem is. Az a kis plusz nekem is jól fog.“ Beír. Jövök le, látom a Kicsifőnök savanyú pofát vág. Vasárnap egy liter ribizkeborral állítok be a műhelybe. A bor mellett a Kicsifőnök most nekem önti ki a szívét.

D. K. észreveszi a lavírozást. „Egész évben egy bűdös túlórám se volt“ — mondja. Nyelek egyet.

Szigma—1: Cérnakompozíció